

RAPORTUL JURIDIC

Vasile – Sorin Curpăn

Cosmin-Ștefan Burleanu

În legătură cu raportul juridic, de la început facem o precizare: vom analiza această fundamentală instituție a dreptului descriind două tipuri de raporturi juridice, respectiv: **raportul juridic civil** și **raportul juridic penal**. Procedăm în acest mod deoarece din analiza celor două tipuri de raporturi juridice se desprind cu ușurință și elementele caracteristice raportului juridic în general.

Totuși, la început vom face câteva referiri la raportul juridic, în abstracțiunea sa.

Raportul juridic – așa cum este definit la cursul de Teoria generală a dreptului, reprezintă un raport social reglementat pe baza unei norme de drept.

Pentru explicarea noțiunii de raport juridic este necesar să se clarifice noțiunile de **raport social** și respectiv de **normă juridică**.

Raportul social – reprezintă o relație socială, adică o legătură între oameni priviți ca membri ai societății sau ai unei colectivități umane determinate.

Sunt astfel de raporturi sociale: raporturile etice (morale), cele politice, raporturile care se stabilesc între membrii unei colectivități religioase etc.

Caracteristic pentru orice raport social și deci, în consecință, și pentru orice raport juridic este faptul că reprezintă o corelație interumană, fiind exclusă posibilitatea unei legături între om și bun (lucru).

Raporturile juridice de proprietate, spre exemplu, reprezintă relații sociale stabilite între oameni cu privire la stăpânirea și apropierea unor bunuri (lucruri), aceste bunuri reprezentând de altfel obiectul derivat al raportului juridic de proprietate. Este adevărat că în doctrina juridică mai veche s-a exprimat opinia – cel puțin în privința raporturilor juridice reale – că raportul juridic constă în legătura care se stabilește între om (proprietar, uzufructuar, titularul dreptului de uz sau de abitație) pe de o parte și bunul (lucrul) respectiv care reprezintă obiectul derivat al raportului juridic patrimonial real, pe de altă parte. Această concepție însă nu poate fi primită, iar doctrina juridică și jurisprudența au respins categoric o astfel de interpretare.

Cel de-al doilea element din definiția raportului juridic care trebuie explicat îl constituie noțiunea de **normă juridică**.

Norma juridică sau **norma de drept** – termeni de altfel sinonimi – este definită în doctrină ca fiind o regulă de conduită generală și impersonală creată ori sancționată de organele competente ale statului și care poate fi aplicată la nevoie prin intermediul coerciției statale, cu ajutorul organelor de stat.

Din definirea normei juridice se desprind următoarele trăsături caracteristice:

1 – este o regulă de conduită generală și impersonală. Aceasta deoarece norma juridică edictată se adresează tuturor persoanelor responsabile sau, cel puțin, unor anumite categorii de subiecte de drept. Totodată, chiar în situația în care norma juridică respectivă ar reglementa o anumită instituție juridică care constituie un organ etatic unipersonal – spre exemplu, Președintele României – ea nu își pierde caracterul impersonal deoarece nu se adresează persoanei fizice care deține în acel moment demnitatea respectivă, ci tuturor persoanelor care eventual ar ocupa, la un moment dat, această funcție;

2 – n.j. este creată ori sancționată de către organele competente ale statului. Cele mai multe norme juridice reprezintă o creație a organului de stat competent să le edicteze (de regulă, legislativul). Sunt însă și situații în care organele statului recunosc și instituie obligativitatea pentru anumite norme morale sau de conviețuire socială prin sancționarea lor fie prin trimiterea textului legal, fie prin absorbirea normei morale în norma juridică adoptată.

Un exemplu clar de sancționare a unei norme morale îl reprezintă – pentru domeniul Dreptului Civil – dispozițiile art. 600 Cod Civil referitoare la înălțimea gardurilor;

3 – o altă caracteristică o reprezintă faptul că n.j. poate fi aplicată la nevoie prin intermediul coerciției statale, cu ajutorul organelor etatice.

Ceea ce diferențiază – cel mai pregnant norma juridică (n.j.) de o altă normă socială rezidă în posibilitatea normei juridice de a putea fi impusă în cazuri extreme prin constrângere etatică.

Evident, pentru existența viabilă a unei societăți este absolut necesar ca marea majoritate a membrilor ei să respecte normele juridice din convingere. În caz contrar, organizarea socială nu ar fi posibilă, iar colectivitatea ar fi dominată de anarhie și de haos.

Există – și acest fapt nu poate fi contestat – și o parte a membrilor societății care respectă normele de drept „de teamă”, adică pentru a evita situația exercitării forței de constrângere a statului asupra lor.

În acele situații în care nici măcar temerea față de posibilitatea de constrângere din partea organelor de stat competente nu constituie „ultima ratio” care să determine persoanele în cauză să evite conflictul cu legea, apare în mod firesc și inevitabil forța de coerciție a statului.

Coerciția etatică prezintă cel puțin două aspecte esențiale:

- **un rol educativ – formativ**, prin care se urmărește ca persoana în cauză să fie pusă în situația de a regreta fapta pentru a ajunge la convingerea că nu trebuie să mai săvârșească faptele ilicite și antisociale;

- **un rol sancționator**, care privește aplicarea sancțiunii, necesar atât pentru repararea patrimonială, materială și morală a daunei, cât și pentru a accentua latura educativ – formativă.

Coerciția statale se realizează prin intermediul organelor de stat competente. Astfel de organe în materie civilă sunt: instanța de judecată și executorii judecătorești, iar în materie penală sunt: instanța de judecată, parchetul, organele de cercetare penală și organele administrative ale penitenciarelor.

*

*

*

Revenind asupra problemei pusă în discuție – care privește **raportul juridic civil** - observăm că între noțiunea de raport juridic și cea de raport juridic civil este o anumită corelație. Aceasta în sensul că noțiunea de raport juridic este mai largă, ea constituind genul proximal în corelație cu noțiunea de raport juridic civil care reprezintă diferența specifică.

Se pune firesc întrebarea: Ce diferențiază aceste două noțiuni? Elementul determinant în deosebirea celor două categorii juridice este legat, fără îndoială, de norma de drept. În timp ce în raportul juridic relația socială este reglementată de o normă de drept (din orice ramură a dreptului), în cadrul raportului juridic civil relația socială este reglementată de o normă juridică civilă.

Norma de drept civil - reprezintă o normă juridică care potrivit criteriilor de delimitare a Dreptului Civil (obiect de reglementare, metodă de reglementare, natura sancțiunilor, calitatea subiectelor etc) face parte din această ramură de drept.

Ca orice raport juridic, raportul juridic civil prezintă anumite trăsături caracteristice (caractere juridice). Acestea sunt următoarele:

- A). Caracterul social al raportului juridic civil;
- B). Caracterul volițional al raportului juridic civil;
- C). Poziția de egalitate juridică a părților.

A). Caracterul social al raportului juridic civil rezidă în faptul că acest raport reprezintă în fond o relație socială, adică o legătură între oameni. Cu toate că este reglementat de o normă de drept civil, raportul juridic civil nu-și pierde trăsătura sa fundamentală. De altfel, legiuitorul, recunoscând și consacrand raportul juridic civil a dat o recunoaștere etatică relațiilor sociale stabilite între membrii societății.

B). În ceea ce privește al doilea caracter juridic al raportului juridic civil acesta decurge din voința legiuitorului de a recunoaște, ocroti și garanta raporturile juridice civile.

În raporturile juridice civile extracontractuale – în speță în raporturile juridice născute din săvârșirea de delikte civile – rolul preponderent în consacrarea acestora revine organelor de stat care au reglementat astfel de raporturi prin lege.

Persoana care cauzează prejudiciul ca urmare a săvârșirii unei fapte ilicite realizează o manifestare de voință fără intenția de a produce efecte de drept, efecte care însă se produc datorită voinței legiuitorului care le-a consacrat în normele juridice.

O situație distinctă o întâlnim în cadrul raporturilor juridice civile contractuale. În această situație există practic două manifestări de voință și deci un dublu caracter volițional al raportului juridic:

- pe de o parte, voința legiuitorului exprimată în mod generic în art. 969 alin. 1 Cod Civil și care rezidă în faptul că toate actele juridice bilaterale (sinalagmatice) încheiate în conformitate cu legea (vezi art. 948 Cod Civil) sunt recunoscute și se impun părților cu putere de lege. „Convențiile legal făcute au putere de lege între părțile contractante”;

- pe de altă parte, voința părților actului juridic, voință exprimată cu intenția de a produce efecte de drept (de a naște, modifica sau stinge raporturi juridice civile).

În consecință, în cadrul raporturilor juridice civile rezultate din contracte, voința părților se grefează pe voința legiuitorului de a recunoaște actul juridic încheiat de părți. În lipsa voinței legiuitorului, părțile nu ar putea să fie obligate să-și execute obligațiile civile contractuale pe care și le-au asumat.

C). Poziția de egalitate juridică a părților reprezintă atât o trăsătură caracteristică a raportului juridic civil, cât și metoda de reglementare a dreptului civil, în special și, în genere a întregului Drept privat.

Poziția de egalitate juridică a părților pe planul Dreptului Civil se manifestă prin faptul că subiectele raporturilor juridice civile nu au o poziție de subordonare unul față de celălalt.

Aceasta nu implică desigur și o eventuală egalitate a patrimoniilor subiectelor de drept, respectiv același număr concret de drepturi subiective civile și de obligații civile corelative.

Elementele structurale ale raportului juridic civil

Ca orice raport juridic și raportul juridic civil este compus din trei elemente:

- A). – Subiectele;
- B). – Conținutul;
- C). – Obiectul.

A). **Subiectele** raportului juridic civil sunt părțile, adică persoanele fizice sau persoanele juridice între care se realizează raportul juridic.

Noțiunea de subiecte ale raportului juridic civil reprezintă o parte componentă a noțiunii mai largi subiecte de drept.

Subiectele de drept civil – sunt persoane fizice sau persoane juridice titulare de drepturi subiective civile și de obligații civile corelative.

Pentru a analiza succint primul element structural al raportului juridic civil este necesar să detaliem **problematica capacității subiectelor de drept**.

Noțiunea de capacitate juridică reprezintă aptitudinea generală și abstractă a subiectului de drept de a avea drepturi subiective și obligații corelative.

Capacitatea reprezintă starea de drept, iar discernământul o stare „de facto”.

Capacitatea juridică civilă reprezintă o parte a capacității juridice a subiectelor de drept și constă în aptitudinea generală și abstractă a subiectului de drept civil de a avea drepturi subiective civile și obligații civile corelative.

În Dreptul Civil Român capacitatea juridică civilă se divide în:

- capacitatea de folosință;
- capacitatea de exercițiu.

Sediul materiei îl constituie Decretul nr. 31/1954 privitor la persoanele fizice și persoanele juridice.

Capacitatea de folosință – reprezintă aptitudinea generală și abstractă a subiectului de drept civil de a avea drepturi subiective civile și obligații civile corelative.

Ea se dobândește odată cu nașterea persoanei fizice sau odată cu înregistrarea persoanei juridice.

Cu toate acestea se recunoaște o capacitate de folosință anticipată, numai în privința dobândirii unor drepturi, copilului conceput dar nenăscut, cu condiția de a se naște viu, nu și viabil cum este stipulată această condiție în dreptul civil francez. (art 654).

Și în privința persoanelor juridice se recunoaște o capacitate de folosință anticipată în scopul organizării viitoarei persoane juridice.

Capacitatea de folosință încetează, în privința persoanei fizice, odată cu moartea acesteia constatată prin certificat de deces, emis de medicul de familie (de circumscripție) sau la data stabilită în hotărârea judecătorească de declarare a morții, hotărâre rămasă definitivă sau irevocabilă.

În privința persoanei juridice, capacitatea de folosință încetează ca urmare a reorganizării: divizare, fuziune, absorbție ori, după caz, ca urmare a dizolvării persoanei juridice.

Capacitatea de exercițiu – reprezintă aptitudinea subiectului de drept civil de a exercita drepturile și asuma obligațiile săvârșind acte juridice civile; aptitudinea subiectului individual sau colectiv de drept civil de a exercita drepturile și îndeplini obligațiile încheind acte juridice civile.

Persoanele fizice dobândesc capacitate de exercițiu deplină începând cu vârsta de 18 ani. Drept consecință, persoanele fizice deplin capabile pot încheia orice act juridic, evident cu respectarea dreptului pozitiv (obiectiv), a ordinii publice, a drepturilor subiective ale altor subiecte de drept, a normelor de conviețuire socială și a moralei.

Persoanele fizice care au vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani dispun de o capacitate de exercițiu restrânsă.

Ele pot încheia acte juridice civile cu încuviințarea prealabilă a reprezentantului legal (părinte sau tutore).

Există și persoane fizice care nu au capacitate de exercițiu și drept consecință actele juridice sunt încheiate în numele acestor persoane de către reprezentanții lor legali (părinți sau tutore). În categoria persoanelor fizice lipsite de capacitate de exercițiu se includ:

- minorii care nu au împlinit vârsta de 14 ani;
- interzișii judecătorești puși sub interdicție prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă sau irevocabilă.

Ca excepție, minora de la vârsta de 16 ani, iar cu dispensă de la vârsta de 15 ani, se poate căsători fără încuviințarea părinților. De la data încheierii și înregistrării căsătoriei minora dobândește capacitate de exercițiu deplină.

Persoanelor juridice li se recunoaște capacitatea de exercițiu ca efect al specializării capacității de folosință; ele nu pot exercita decât acele drepturi subiective și, respectiv, nu-și pot asuma decât acele obligații care sunt în acord cu scopul determinat (adică cu obiectul de activitate).

Conform dispozițiilor legale – Decretul nr. 31/1954 – persoana juridică încheie actele juridice, participând astfel la circuitul civil general, prin intermediul organelor sale de conducere. Actele încheiate de către organele de conducere ale persoanei juridice, în limitele puterilor care le-au fost conferite, sunt actele persoanei juridice însăși.

B). **Conținutul** raportului juridic civil este format din totalitatea drepturilor subiective civile și a obligațiilor civile corelative pe care le au părțile (subiectele) raportului juridic civil.

Este de menționat că în cadrul conținutului diverselor raporturi juridice civile pot exista atât drepturi patrimoniale (reale sau de creanță) cât și drepturi subiective civile cu caracter personal – nepatrimonial și evident, obligațiile corelative acestor categorii de drepturi subiective civile.

În analiza conținutului raportului juridic civil este inevitabilă discuția asupra drepturilor subiective civile și respectiv asupra obligațiilor civile corelative.

Dreptul subiectiv – reprezintă puterea (prerogativa) recunoscută de către dreptul obiectiv (pozitiv) unei persoane de a avea o anumită conduită (un anumit comportament), respectiv de a pretinde o anumită conduită, din partea terțelor persoane, comportament care, la nevoie, poate fi impus și prin forța de constrângere a statului.

Pornind de la definiția dată în doctrina de specialitate relativ la dreptul subiectiv, putem defini **dreptul subiectiv civil** ca reprezentând puterea (prerogativa) ori facultatea recunoscută de legislația civilă unei persoane de a avea un anumit comportament sau, respectiv, de a pretinde o anumită conduită din partea altor persoane, conduită care poate fi impusă prin intermediul forței coercitive a statului.

Se observă clar corelația dintre noțiunea de „**drept subiectiv**” și cea de „**drept subiectiv civil**”, aceasta în sensul că cea de-a doua noțiune este inclusă în prima sau, altfel spus, este vorba de un raport de la general la caz particular. Aceasta deoarece toate drepturile subiective civile recunoscute și garantate prin lege se încadrează în categoria drepturilor subiective.

În literatura de specialitate s-au purtat discuții dacă există drepturi subiective civile și în afara celor recunoscute de lege. Răspunsul dat este afirmativ, în sensul că uneori simplele interese legitime și licite ale unor persoane **sunt ridicate** la rangul de drepturi subiective civile, iar această situație se întâlnește frecvent cu ocazia săvârșirii faptelor ilicite cauzatoare de prejudicii, deci în domeniul răspunderii civile delictuale. Pentru a fi recunoscute simplele

interese trebuie să fie în conformitate cu dreptul pozitiv (obiectiv), să nu încalce ordinea publică, normele de conviețuire socială sau bunele moravuri.

Pentru a analiza noțiunea de drept subiectiv civil trebuie să remarcăm criteriile după care doctrina de Drept Civil clasifică drepturile subiective civile.

I. Un prim criteriu îl reprezintă clasificarea drepturilor subiective civile în funcție de gradul lor de opozabilitate. Astfel, avem:

- drepturi absolute;
- drepturi relative.

Dreptul absolut – este acel drept subiectiv civil pe care titularul său îl poate exercita singur, fără intervenția altor persoane.

Sunt drepturi absolute: drepturile personal – nepatrimoniale și drepturile patrimoniale reale.

Dreptului absolut îi corespunde obligația negativă, generală și universală a tuturor subiectelor de drept de a se abține să aducă atingere dreptului subiectiv civil al titularului.

Dreptul relativ – reprezintă facultatea unei persoane (subiectul activ) de a pretinde de la o altă persoană (subiectul pasiv) o anumită conduită care poate fi impusă, la nevoie, și prin forța de coerciție a statului.

Drepturile relative sunt, practic, nelimitate ca număr (drepturile de creanță).

II. În funcție de natura conținutului lor, avem:

- drepturi patrimoniale;
- drepturi personal – nepatrimoniale.

Drepturile patrimoniale – sunt acele drepturi subiective civile care au valoare economică, sunt evaluabile în bani, deci au caracter pecuniar.

La rândul lor drepturile patrimoniale se subclasifică în: drepturi reale și drepturi de creanță.

Dreptul real – reprezintă acel drept subiectiv civil cu caracter patrimonial în virtutea căruia titularul său poate exercita atributele posesiei, folosinței și dispoziției în mod exclusiv, fără intervenția altor persoane.

Drepturile reale sunt limitate ca număr, ele fiind recunoscute prin lege. Sunt drepturi reale: dreptul de proprietate, uzufruct, uz, suprafață, abitație, gaj, ipotecă etc.

La rândul lor drepturile reale se împart în:

- drepturi reale principale – sunt acele drepturi reale care nu depind de existența și de realizarea altor drepturi; ele nu sunt afectate realizării altor drepturi. Ex.: dreptul de proprietate, dreptul de uz, dreptul la abitație, dreptul de suprafață și servituțile;

- **drepturi reale accesorii** – sunt acele drepturi reale care sunt afectate drepturilor de creanță; ele depind de existența și, respectiv, de realizarea drepturilor de creanță. Tocmai din această cauză, drepturile reale accesorii sunt tratate în capitolul consacrat „Garantării obligațiilor” din cadrul Teoriei generale a obligațiilor.

Drepturile reale accesorii sunt: dreptul de gaj, ipoteca, privilegiile și dreptul de retenție.

Dreptul de creanță – reprezintă acel drept subiectiv civil, cu caracter patrimonial, în virtutea căruia subiectul activ numit creditor poate pretinde subiectului pasiv numit debitor o anumită conduită, care poate consta, după caz, într-o acțiune – a da, a face ceva – sau într-o abținere (inacțiune) – de a nu face ceva – conduită care poate fi impusă subiectului pasiv, la nevoie, și prin forța de constrângere a statului.

Drepturile de creanță sunt practic nelimitate ca număr, ele izvorând cel mai frecvent din contracte și din fapte ilicite cauzate de prejudicii care, în ultimă instanță, generează răspunderea civilă delictuală.

Drepturile personal – nepatrimoniale – sunt acele drepturi subiective civile care nu au aspect pecuniar, nu sunt evaluabile în bani deoarece sunt intim legate de personalitatea umană.

Drepturile personal – nepatrimoniale se subclasifică la rândul lor în trei categorii:

1. – drepturi personal-nepatrimoniale legate de existența și integritatea fizică și morală a persoanei: dreptul la viață, dreptul la integritate corporală și sănătate, dreptul la onoare, dreptul la demnitate, dreptul la libertate;

2. – drepturi personal – nepatrimoniale privitoare la identificarea și individualizarea subiectului de drept; pentru persoana fizică: dreptul la nume, dreptul la prenume, dreptul la stare civilă, dreptul la domiciliu, dreptul la reședință; pentru persoana juridică: dreptul la denumire, dreptul la sediu, dreptul la firmă, dreptul la marcă etc.

3 – drepturi personal - nepatrimoniale cu privire la creația intelectuală. Este vorba de latura personal - nepatrimonială a acestor drepturi.

III. Un al treilea criteriu de clasificare a drepturilor subiective civile îl reprezintă corelația, adică gradul de accesorialitate dintre aceste drepturi: drepturile principale și drepturile accesorii.

Drepturile principale – sunt acele drepturi subiective civile care nu sunt afectate realizării și existenței altor drepturi; ele sunt independente de existența altor drepturi.

Drepturile accesorii – sunt acele drepturi subiective civile care depind de existența și realizarea altor drepturi sau, altfel spus, ele sunt afectate realizării drepturilor principale.

Importanța practică a acestei clasificări se relevă în domeniul drepturilor patrimoniale reale. În concret, drepturile patrimoniale reale – după cum am menționat – sunt clasificate în drepturi principale și drepturi accesorii.

Și în domeniul drepturilor de creanță prezintă importanță distincția dintre drepturile de creanță principale și drepturile de creanță accesorii.

Astfel, spre exemplu: dreptul creditorului de a pretinde restituirea sumei de bani care a făcut obiectul unui contract de împrumut de consumație (mutuum) reprezintă dreptul de creanță principal, în timp ce dreptul creditorului de a solicita de la debitor dobânda aferentă constituie un drept de creanță accesoriu.

IV. Un alt criteriu de clasificare a drepturilor subiective civile îl constituie gradul de certitudine oferit titularilor. Astfel, avem: drepturi subiective pure și simple și drepturi subiective afectate de modalități.

Drepturile subiective pure și simple – sunt acele drepturi subiective civile care pot fi executate imediat ce obligațiile corelative sunt exigibile.

Drepturile subiective pure și simple – sunt acele drepturi subiective civile care pot fi executate imediat ce obligațiile corelative sunt exigibile;

Drepturile subiective afectate de modalități – sunt acele drepturi subiective civile a căror existență sau realizare depinde de un eveniment viitor. Modalitățile care pot afecta drepturile subiective civile sunt: termenul, condiția și sarcina.

Termenul – este un eveniment viitor și sigur (cert) de a cărui realizare depinde nașterea sau stingerea unui raport juridic civil;

Condiția – reprezintă un eveniment viitor, incert și nesigur de a cărei realizare depinde nașterea, modificarea sau stingerea unui raport juridic civil;

Sarcina – este și ea o modalitate ce poate afecta un drept subiectiv civil și constă într-o obligație impusă titularului (eventualului titular) al unui drept subiectiv civil.

Ex.: Drepturile subiective civile din cadrul conținutului raportului juridic realizat printr-un contract de donație cu sarcină.

Obligația civilă – este inclusă în cadrul conținutului raportului juridic civil, deoarece nu este de conceput existența unui drept subiectiv civil fără conturarea unei obligații civile corelative.

În consecință, în cadrul conținutului oricărui raport juridic civil există o corespondență, o reciprocitate – deci o legătură – între dreptul subiectiv și obligația civilă.

Spre exemplificare: apelând la dispozițiile art. 1294 Cod Civil observăm că în cadrul contractului de vânzare – cumpărare, dreptului cumpărătorului de a primi bunul îi corespunde obligația corelativă a vânzătorului de a-l transmite, iar dreptului vânzătorului de a primi suma de bani stipulată în contract, convenită de părți, îi corespunde obligația corelativă a cumpărătorului de a preda suma convenită.

Noțiunea de obligație este folosită în mai multe accepțiuni:

- desemnează, lato senso, însăși raportul juridic obligațional;
- stricto senso, desemnează latura pasivă a raportului juridic de obligație;
- este utilizată și în sensul de înscris constatator al unei creanțe.

În definirea obligației - stricto senso – se poate porni fie de la creditor la debitor sau de la debitor la creditor. Optăm pentru ultima variantă care se pare că este mai corectă.

Obligația – reprezintă dreptul subiectivului activ (numit creditor) de a pretinde de la subiectul pasiv (debitor) o anumită conduită care poate consta într-o acțiune – a da, a face ceva – sau într-o abstențiune – a nu face ceva – conduită ce poate fi impusă pentru realizarea raportului juridic civil și prin forța de constrângere a statului (definiția de la creditor la debitor).

Obligația – poate fi definită ca reprezentând îndatorirea subiectului pasiv (debitor) de a avea o anumită conduită pretinsă de către subiectul activ (creditor) care poate consta într-o acțiune – a da, a face ceva – sau într-o abstențiune – a nu face ceva – conduită care îi poate fi impusă, la nevoie, și prin forța de constrângere a statului (definiția de la debitor la creditor).

Clasificarea obligațiilor civile

În doctrina de drept civil român, obligațiile civile sunt clasificate în funcție de anumite criterii:

a). După obiectul lor, obligațiile se divizează în: obligația de a da; obligația de a face; obligația de a nu face.

Primele două categorii reprezintă obligații ce necesită prestații pozitive, iar ultima categorie implică abstențiunea.

A da – constă în îndatorirea debitorului de a transmite sau de a constitui un drept real asupra unui bun în folosul creditorului;

A face ceva – implică (presupune) îndatorirea debitorului de a presta anumite acțiuni, de a efectua anumite servicii sau de a săvârși anumite fapte;

A nu face ceva – presupune obligația subiectului pasiv, adică a debitorului, de a se abține de la săvârșirea unor fapte sau acte juridice;

Trebuie precizat că **obligația de a nu face ceva** se diferențiază din punct de vedere al gradului de opozabilitate, după cum este corelativă unui drept absolut sau unui drept relativ.

În cazul dreptului absolut, obligația corelativă este negativă, generală și universală, ea producând efecte „erga omnes”, în timp ce în cazul dreptului relativ, obligația „de a nu face ceva” este impusă numai debitorului care este determinat, individualizat încă de la nașterea raportului juridic civil. Ca atare, obligația de non-făcere corelativă unui drept relativ impune debitorului îndatorirea de a nu face ceea ce ar fi putut să facă dacă nu s-ar fi obligat în acest sens.

b). Tot în funcție de obiectul obligațiilor, acestea se clasifică în:

- obligații de rezultat – care sunt acele obligații civile în care debitorul se obligă să realizeze în mod efectiv un anumit rezultat (ex.: obligația cărăușului de a transporta marfa la destinatar; obligația medicului de a realiza o proteză dentară);

- obligații de mijloace (de diligență sau de prudență) – sunt obligațiile în care debitorul se obligă să depună toată stăruința și atenția sa pentru a realiza o anumită finalitate, fără a se obliga la realizarea respectivului rezultat (ex.: obligația medicului de a depune toată priceperea și atenția sa pentru a salva viața unei persoane fizice; obligația profesorului de a medita un elev).

c). În raport de izvorul din care provin avem: obligații ce izvorăsc din acte juridice și obligații ce își au izvorul în fapte juridice (stricto sensu).

Obligațiile născute din acte juridice civile se împart la rândul lor în:

- obligații născute din contracte (acte juridice bilaterale, sinalagmatice);
- obligații născute din acte juridice unilaterale.

Obligațiile născute din fapte juridice se subdivid în:

- obligații născute din fapte ilicite cauzatoare de prejudicii;
- obligații născute din fapte juridice licite (îmbogățirea fără justă cauză, plata nedatorată și gestiunea de afaceri).

d). În funcție de sancțiunea juridică care este proprie obligațiilor civile avem:

- obligații civile sau obligații civile perfecte;
- obligații naturale sau obligații civile imperfecte.

Obligațiile civile sunt acele obligații care pot fi executate, la cererea creditorului, cu ajutorul forței de constrângere a statului;

Obligațiile naturale nu dispun de posibilitatea de a fi executate silit cu ajutorul organelor de stat.

e). În raport cu gradul lor de opozabilitate obligațiile civile se divid în:

- **obligații obișnuite** – cărora le sunt aplicabile regulile privitoare la drepturile relative;
- **obligații reale (propter rem)** – reprezintă sarcinile reale pe care titularul dreptului real respectiv trebuie să le respecte;
- **obligații opozabile și terților** – aceste obligații devin opozabile terților care dobândesc un anumit drept real asupra unui bun. Spre ex.: persoana care a cumpărat un bun imobil ce era închiriat trebuie să respecte – în calitate de proprietar – contractul de locațiune încheiat anterior, cu toate că nu are calitatea de parte la acel contract.

C). **Obiectul** raportului juridic civil este format din conduita părților care include acțiunea sau abținerea (inacțiunea) la care este îndreptățit subiectul activ și de care este ținut să o îndeplinească subiectul pasiv.

Atunci când părțile în cadrul raportului juridic civil au în vedere un anumit bun, acesta constituie obiectul derivat al respectivului raport juridic.

Sensurile noțiunii de „**bun**”:

Noțiunea de „**bun**” comportă două accepțiuni:

- în sens larg – lato senso – prin noțiunea de „**bun**” se înțelege lucrul (mobil sau imobil) precum și drepturile corespunzătoare acelui lucru (mai ales drepturile reale).

- în sens restrâns – stricto senso – noțiunea de „**bun**” desemnează lucrul asupra căruia pot exista drepturi și obligații cu caracter patrimonial.

Noțiunii de „**bun**” (în sens larg) privit în mod singular – ut singuli – îi corespunde noțiunea de „**patrimoniu**”, deoarece acesta cuprinde toate bunurile – în sens larg – ale unui subiect de drept.

În doctrina juridică civilă, „**patrimoniul**” este definit ca reprezentând totalitatea drepturilor subiective civile și a obligațiilor civile corelative care au valoare economică, adică sunt evaluabile în bani și pe care le are, la un moment dat, o persoană fizică sau o persoană juridică (adică un subiect de drept).

Clasificarea bunurilor

I. În raport de destinația economică a bunurilor, acestea se clasifică în:

a). Mijloace de producție care pot fi:

- mijloace fixe;
- mijloace circulante;
- mijloace speciale sau bănești.

b). Obiectele de uz personal – care sunt necesare pentru satisfacerea nevoilor umane.

II. În raport de calitatea pe care o are titularul dreptului asupra unui bun, avem:

a). Bunuri care aparțin domeniului public care la rândul lor se subdivid în:

- bunuri de interes național;
- bunuri de interes local.

b). Bunuri care aparțin domeniului privat. Și acestea se subdivid, la rândul lor, în:

- bunuri cuprinse în domeniul privat al statului;
- bunuri din domeniul privat al persoanelor juridice private sau a cetățenilor.

III. În funcție de posibilitatea ca anumite bunuri să poată face obiectul unor acte juridice, avem:

a). Bunuri scoase din circuitul civil general care sunt acele bunuri care nu pot face obiectul actelor juridice. Ex.: armele, munițiile, substanțele toxice, stupefiante etc.

b). Bunuri aflate în circuitul civil general care sunt acele bunuri care pot face obiectul unor acte juridice, fără nici o restricție.

IV. Din punct de vedere al stabilității, bunurile se clasifică în:

a). **Bunuri imobile** – sunt acele bunuri care au o așezare fixă și stabilă și în consecință nu pot fi deplasate dintr-un loc în altul fără a se distruge sau deteriora substanța lor.

Ele se subclasifică în:

- **bunuri imobile prin natura lor**, cum ar fi: clădirile, recoltele prinse de rădăcini, terenurile etc.;

- **bunuri imobile prin destinație** – sunt acele bunuri afectate pentru exploatarea unui bun imobil (utilaje și unelte agricole);

- **bunuri imobile prin obiectul la care se aplică** – este vorba despre drepturile reale imobiliare (proprietate, servituți, suprafață, uzufruct, uzufruct și abitație, pe de o parte, și ipotecă, retenție și privilegii, pe de altă parte) și despre creanțele reale imobiliare.

b). **Bunurile mobile** – sunt acele bunuri ce nu au o așezare fixă și stabilă și, în consecință, sunt susceptibile de a fi deplasate dintr-un loc în altul fără să le fie distrusă sau deteriorată substanța.

Bunurile mobile se subclasifică în:

- **bunuri mobile prin natura lor** – cum ar fi spre exemplu lucrurile neînsuflețite;

- **bunuri mobile prin determinarea legii** – se referă la drepturile asupra unui lucru mobil (spre ex.: drepturile reale asupra mobilelor, precum și drepturile de creanță mobiliare);

- **bunuri mobile prin anticipație** – sunt acele bunuri care prin natura lor sunt imobile, dar părțile ținând seama de devenirea lor în viitor le consideră ca fiind mobile în actele juridice pe care le încheie (recoltele vândute înainte de a fi culese).

V. În funcție de posibilitatea individualizării bunurilor, avem:

a). **Bunuri determinate (cert determinate)** – acele bunuri individualizate de alte bunuri asemănătoare prin anumite însușiri și trăsături specifice;

b). **Bunuri determinabile (generic determinate)** – sunt acele bunuri neindividualizate dar care pot fi determinate ulterior prin: măsurare, numărare, cântărire etc.

VI. După cum există posibilitatea de a fi înlocuite unele cu altele, bunurile se clasifică în:

a). – **Bunuri fungibile** – care pot fi înlocuite unele cu altele în vederea executării unei obligații (sumele de bani, spre exemplu);

b). – **Bunuri nefungibile** – sunt acele bunuri care nu pot fi înlocuite unele cu altele în vederea executării unei obligații.

VII. În raport de posibilitatea de consumare a bunurilor, avem:

a). – **Bunuri consumptibile** – sunt acele bunuri care nu pot fi utilizate fără a li se consuma substanța (banii, alimentele, materialele de construcții);

b). – **Bunuri neconsumptibile** – ele pot fi utilizate fără a se consuma substanța lor (terenuri, clădiri etc.).

VIII. În raport de posibilitatea de împărțire avem:

a). – **Bunuri divizibile** – sunt acele bunuri care pot fi comod partajabile în natură, fără a li se afecta natura sau destinația lor;

b). – **Bunuri indivizibile** – sunt acele bunuri care nu pot fi comod partajabile în natură, o eventuală împărțire forțată conducând la distrugerea ori degradarea bunului însoțită de pierderea aptitudinii bunului de a fi utilizat în raport cu natura și destinația sa.

IX. În funcție de gradul de accesorialitate bunurile pot fi clasificate în:

a). – **Bunuri principale** – sunt acele bunuri independente de existența și utilizarea altor bunuri; ele nu sunt afectate utilizării altor bunuri;

b). – **Bunuri accesorii** – sunt acele bunuri care depind și respectiv sunt afectate (servesc) la folosirea altui bun care este principal. Bunul accesoriu are aceeași destinație ca și bunul principal.

X. În raport de posibilitatea bunurilor de a produce fructe:

a). – **Bunuri frugifere** – sunt acele bunuri susceptibile de a produce fructe;

b). – **Bunuri nefrugifere** – reprezintă categoria bunurilor care nu produc fructe.

Prin noțiunea de **fruct** se înțelege tot ceea ce un bun (lucru) produce în mod periodic, fără a-și consuma substanța.

Fructele pot fi de trei categorii:

- **fructe naturale** – Ex.: prășila animalelor, vânatul, fructele de pădure;

- **fructe industriale** – Ex.: recoltele îngrijite de om pentru realizarea unei producții;

- **fructe civile** – Ex.: chiria plătită proprietarului pentru un imobil închiriat dobânzile permise de către deponent ca urmare a trecerii intervalului de timp stabilit pentru păstrarea banilor la o unitate bancară, etc.

*

*

*

Vom continua expunerea noastră analizând **raportul juridic penal**.

Raportul juridic penal este raportul care se realizează, în conformitate cu prevederile legii penale, între stat și toți ceilalți membri ai societății. În cadrul acestui raport juridic statul, prin organele sale specializate, are dreptul de a impune respectarea valorilor sociale ocrotite de lege și a trage la răspundere juridică penală pe cei care au săvârșit infracțiuni. Membrii societății au obligația de a se conforma legii și de a suporta sancțiunile penale în măsura în care au încălcat prescripțiile normelor juridice penale.

Raporturile juridice penale **sunt impuse** în mod imperativ prin voința legiuitorului.

Majoritatea membrilor societății respectă dispozițiile legale conformându-se conduitei prescrise de normele juridice penale. Atât timp cât legea penală nu a fost încălcată există **un raport juridic penal de conformare (de cooperare)**. În momentul în care legea penală a fost încălcată se naște un nou raport juridic penal, respectiv un **raport de contradicție (de conflict)**.

În timp ce raportul juridic penal de conformare are o existență abstractă, raportul juridic penal de conflict este un raport concret-faptic care crează aptitudinea ca organele specializate ale statului să tragă la răspundere juridică penală pe infractor.

Raportul juridic penal de conformare ia naștere de la data intrării în vigoare a normei juridice penale, în timp ce raportul juridic penal de conflict se conturează din momentul săvârșirii infracțiunii.

Și la raportul juridic penal întâlnim **trei elemente structurale**, respectiv: **subiectele, conținutul și obiectul**.

Vom proceda la o succintă analiză a acestor elemente.

A). **Subiectele raportului juridic penal**

Subiectele sunt persoanele care sunt părți în cadrul raportului juridic, fie în calitate de beneficiari ai ocrotirii legii penale, fie în calitate de potențiali destinatari ai normelor juridice penale cuprinse în textele legale incriminatoire.

Subiectele raportului juridic penal de conformare (de cooperare)

Acestea sunt: **statul** care pretinde și impune respectarea legii penale, precum și **toate celelalte persoane** care au obligația de a se abține de la săvârșirea de infracțiuni.

Desigur, statul reprezintă subiectul principal al raportului juridic penal de cooperare. El acționează prin autoritatea judecătorească în vederea prevenirii și a combaterii activităților cu caracter infracțional.

Persoana – cel de-al doilea subiect al raportului juridic penal de conformare – nu este individualizată. Acest subiect se individualizează în momentul în care este încălcată norma juridică penală.

Subiectele raportului juridic penal de conflict (de contradicție)

Raportul juridic penal de contradicție ia naștere odată cu săvârșirea infracțiunii. Subiectele sale sunt: **statul**, în principal, subiectul de drept vătămat (persoană fizică sau persoană juridică), în secundar și subiectul de drept (persoană fizică sau juridică) care a săvârșit infracțiunea.

La raportul juridic penal de conflict toate subiectele (părțile) sunt individualizate, determinate cert. Practic ne referim la al doilea subiect care este persoana ce a săvârșit fapta ilicită socialmente periculoasă ce constituie infracțiune. Aceasta poartă denumirea de infractor.

B). Conținutul raportului juridic penal

Conținutul este format, în mod firesc, din drepturile și obligațiile care revin subiectelor raportului juridic penal.

Conținutul raportului juridic penal de conformare (de cooperare)

Este format din drepturi și obligații corelative, cu caracter specific.

Astfel, statul – ca reprezentant general al societății – are dreptul de a pretinde tuturor subiectelor de drept să se conformeze prescripțiilor cuprinse în normele juridice penale.

Statului îi revine obligația de a aduce la cunoștința publică conținutul normelor penale, de a asigura realizarea în mod efectiv a funcției educativ-preventive prin adoptarea unor măsuri de natură a descuraja tentația de a comite infracțiuni.

Persoanele fizice și persoanele juridice, fiind potențiale destinatari ai normelor penale, au obligația de a se conforma dispozițiilor legale în materie penală.

Ele trebuie să se abțină de la săvârșirea unor infracțiuni.

Totodată, persoanele fizice și persoanele juridice trebuie să se supună exclusiv obligației de a respecta legea penală. Aceasta tocmai pentru a nu se da naștere unor abuzuri din partea organelor judiciare penale.

Conținutul raportului juridic penal de conflict (de contradicție)

Statul are dreptul și obligația totodată de a trage la răspundere juridică penală persoanele care au săvârșit infracțiuni. Organele specializate care desfășoară activitatea de tragere la răspundere penală a infractorilor sunt incluse în autoritatea („puterea”) judecătorească. Statului îi revine obligația, tot prin organele sale specializate, să acționeze conform legii, aplicând sancțiuni penale proporționale cu gravitatea infracțiunilor comise și având în vedere circumstanțele

personale ale infractorilor. Autoritățile statului trebuie să aplice pedepse doar persoanelor care au săvârșit infracțiuni.

Persoanele fizice și persoanelor juridice care au comis fapte prevăzute de legea penală, dobândesc calitatea de **infractor**. Ele au obligația să răspundă din punct de vedere penal, obligație care se concretizează în suportarea sancțiunii penale dispusă de instanța de judecată. Acestor persoane le este recunoscut dreptul de a solicita autorităților etatice să respecte prevederile legii penale, în sensul că acestea trebuie să suporte numai sancțiunea aplicată de organul judiciar penal.

c). **Obiectul raportului juridic penal**

Reprezintă al treilea element al raportului juridic penal. Prin **obiect** se înțelege – așa cum am mai explicat – **conduita** ce urmează a fi adoptată de subiectele raportului juridic penal.

Obiectul raportului juridic penal de conformare (de cooperare)

Obiectul raportului juridic penal de conformare constă în conduita obligatorie de conformare a tuturor subiectelor de drept în raport cu normele juridice penale. Aceasta presupune respectarea ordinii de drept penal, realizarea unei stări de legalitate și de siguranță a membrilor societății, fapt ce determină crearea condițiilor pentru funcționarea firească, normală a Statului de Drept.

Obiectul raportului juridic penal de conflict (de contradicție)

Obiectul raportului juridic penal de conflict constă în sancțiunea aplicată pentru săvârșirea unor infracțiuni. Sancțiunea poate consta într-o pedeapsă penală (detențiune pe viață, închisoare, amendă penală, interzicerea unor drepturi etc.) sau în aplicarea unor măsuri penale (obligarea la tratament medical, interzicerea de a se afla în anumite localități, internarea într-o școală specială de muncă și reeducare).

În acest caz nu mai este vorba de conformare ci de constrângere aplicată infractorului în vederea restabilirea echilibrului social afectat prin săvârșirea infracțiunii. Sancțiunea aplicată are menirea, cel puțin teoretic, de a-l resocializa pe infractor și de a-i corija acestuia comportamentul.

